

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים

03 יולי 2016

עמ"ש 59072-02-15

לפני: סגן הנשיא יצחק ענבר, השופטת יהודית שבח, השופט שאול שוחט

המערערים

1. ע' מ' (קטין)

2. ל' מ' (קטין)

**באמצעות אמם האפוטרופסית הטבעית הגב' ק' ג'
ע"י עו"ד יואב טל ובתיה שפיצר**

נגד

המשיבים

ע' ג'

ע"י עו"ד דורון שיבר

פסק דין

השופט שאול שוחט

1. ערעור על פסק דינו של בית המשפט לענייני משפחה במחוז תל אביב (כב' הש' יהורם שקד בתמ"ש 10-14-30969 ו-11-14-58269), מיום 7.1.15 (להלן: "פסק הדין"; "פסק דינו של בית משפט קמא").

2. בפסק הדין חויב המשיב במזונות המערערים, שני ילדיו הקטינים, עד הגיעם לגיל 15 שנים. לשנים 15-18 או עד סיום בית הספר התיכון, לפי המאוחר, קבע בית משפט קמא, כי בצרכיהם הישירים – כלכלה, ביגוד, דמי כיס וכו' – כמו גם במלוא צרכיהם בתקופה זו "ישא כל אחד מההורים באופן ישיר **עת הילדים שוהים עמו**", בעוד שצורכי החינוך והרפואה, במהלכה (כמפורט בסעיף 46(ד) לפסק הדין) יסופקו על ידי ההורים שליש על ידי האב ושני שליש על ידי האם. כן ניתנו הוראות בנוגע לקצבת הילדים המשולמת על ידי המוסד לביטוח לאומי (לידי האם) והוראות הצמדה וביצוע.

3. המערערים, באמצעות אמם, לא השלימו עם פסק הדין והגישו את הערעור שלפנינו.

בערעור הלינו המערערים על שיעור המזונות ההכרחיים שנפסקו; שיעור חיובו של המשיב בהוצאות מדורם; החלוקה הלא שווה של הוצאות החינוך והרפואה; הפסקת חיובו של המשיב בתשלום מזונותיהם עם הגיעם לגיל 15.

4. בישיבת קדם הערעור הסכימו הצדדים להצעת בית המשפט כי סכום המזונות הבסיסי שנפסק יעמוד על 3,200 ₪ חלף הסכום שנפסק (2,650 ₪) בחלוקה של 1440 ₪ למערער 1 ו-1760 ₪ למערערת 2, ולהותיר להכרעתנו, במסגרת הערעור, את השגותיהם של המערערים בנוגע להפסקת חיובו של

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים

03 יולי 2016

עמ"ש 59072-02-15

המשיב בתשלום מזונותיהם, לידי אמם, מעת הגיעם לגיל 15 ואילך (ראו בהקשר זה ישיבת קדם הערעור מיום 27.5.15 עמ' 6 ש' 3-5 ופסק הדין החלקי מיום 23.6.2015 שניתן להסכמה זו).
5. בעיקרי הטיעון מטעמם, ובהמשך להסכמה ולפסק הדין החלקי שניתן, העמידו המערערים את הסוגיות הבאות להכרעה:

- א. החלטתו של בית משפט קמא כי המשיב פטור ממזונות ילדיו עם הגיע כל אחד מהם לגיל 15.
- ב. אי פסיקת מזונות מגיל 18 עד גיל 21.
- ג. החיוב הלא שוויוני, לטובת המשיב, שחויב לשאת אך בשליש מהוצאות חינוך ורפואה של המערערים, והשתת חיוב זה עד הגיע המערערים לגיל 18 על אף שחיובו של המשיב במזונותיהם ההכרחיים נפסק בהגיע כל קטין לגיל 15.

לחיוב במזונות מעל גיל 15 לפי הדין האישי-העברי

6. חיובו של אב במזונות ילדיו מעל גיל 15 שנים ועד גיל 18 שנים חד וברור. החיוב הוא מכוח דיני הצדקה, הן לצרכים ההכרחיים הן לאלה שמעבר להם. ההלכה בעניין זה ידועה וברורה ואינה צריכה ראייה. ההלכה סוכמה בפסק דינו של בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו בעמ"ש 1180-05-14 א' א' נ' מ' ב' (26.3.2015) (להלן: "פרשת פלונית") על בסיס פסיקה רבת שנים של בית המשפט העליון לפיה: "שווים האב והאם" הכל לפי יכולתו של כל אחד מהם ובהתחשב בצרכי הקטינים (ראו בהקשר זה גם עמ"ש (ת"א) 41769-10-13 פלוני נ' מ' כ' פ' ואח' (27.8.15) פסקה 14 לפסק הדין וכן עמ"ש (מרכז) 25027-02-14 פלונית נ' פלונית (4.1.15)). טענת ב"כ המערערים, כי החלטת מועצת הרבנות הראשית בישיבתה מיום ט' תמוז תשל"ו, בה נקבע כי יש להעלות את גיל חיובו של אב במזונות ילדיו עד גיל 18 – מכוונת לחיוב אבסולוטי – כפי תקנת הרבנות הראשית תש"ד שהגדילה את החיוב מ"קטני קטנים" עד גיל 15 שנים, לא קנתה לה שביתה בפסיקתם של בתי המשפט על דרגותיהם השונות (ראו עמ"ש 41769-10-13 הנ"ל). אין בנמצא פסק דין אחד, בוודאי של בית המשפט העליון, ששינה טעמה של ההלכה והטיל חיוב אבסולוטי – כדי ההכרחיים – על אב עד גיל 18. יוטעם בהקשר זה, כי ההחלטה שהיתה צריכה למתן תוקף להיחתם על ידי שני הרבנים הראשיים, לא נחתמה על ידי הראשון לציון הרב עובדיה יוסף – שנעדר מהישיבה – ואף הוסיף הערה מיום ט"ו תמוז תשל"ו בזו הלשונה: "לדעתי תקנה כזו צריכה להיות על ידי כל דיני ורבני ישראל וגדולי התורה, וכך נהגו רבותינו הגאונים נשיאי הרבנות הראשית לישראל ונשיאי בית הדין הגדול הרב"צ עוזיאל זצ"ל והגאון הרי"א הרצוג זצ"ל בזמן שתיקנו התקנה לחיוב במזונות הילדים עד גיל 15. אחרת אין לתקנה כזאת שום תוקף לפי ההלכה". משכך, וכל עוד לא יוחלט אחרת, בפסיקה מחייבת של בית המשפט העליון, אין לראות בפסיקת חלק מההרכבים של בתי הדין הרבניים הנסמכת על התקנה משל"ו, פסיקה מחייבת, מה גם שלא נטען כי נפסק בהם שהחיוב המוטל על האב בגילאים אלה הוא חיוב אבסולוטי כדי ההכרחי, ואין להטיל חיוב בכגון דא, בגילאים אלה, על האם. להיפך, בפסק דינו של בית הדין הרבני בנתניה, תיק 913242/1 חלק אמנם כב' ההרכב על הקביעה, כי ההחלטה מתשל"ו

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים

03 יולי 2016

עמ"ש 59072-02-15

אינה תקפה רק משום שנשאה חתימה אחת, בטענה כי אין מקום לדרישה זו לאחר קום המדינה, אך לא פסק בין הנצים והעדיף לבסס קביעתו על "מנהג בית הדין בנתניה לחייב במזונות הילדים עד גיל 18". זאת ועוד, בעוד שבית הדין הדגיש את חיובו הבלעדי של האב במזונות ילדיו הקטני קטנים, נמנע מלעשות זאת לגבי ילדים מעל גיל 6 ועד גיל 15, קל וחומר מגיל 15 עד גיל 18, ולא שלל את חיובה של האם לשאת אף היא במזונותיהם מכוח דיני הצדקה המהווים על פי הפסיקה חיוב מכוח הדין האישי (פרופ' מנשה שאוה ז"ל "הדין האישי" פרק ראשון עמ' 312 ואילך בפרק הרלבנט). כך או כך, ככל שהמערערים סומכים טענותיהם על ההחלטה מתשל"ו, באה התקנה מכסלו תשע"ו (מוצג ג' למוצגי המערערים) שמלמדת כי בין אם החיוב לגילאים 15-18 (בהנחה שההחלטה מתשל"ו תקפה), הוא מכוח התקנה בין אם מכוח דיני הצדקה "גם האם נושאת בעול פרנסת הבית ועל היושבים על מדין להוסיף לשיקול הדעת בפסיקת מזונות הילדים את היכולת הכלכלית של האם".

הנה כי כן, ההלכה נותרה על כנה – החיוב במזונות ילדים מגיל 15 עד 18 הינו מכוח דיני הצדקה לכל הצרכים, הן ההכרחים הן לאלה שמעבר להם.

7. משזו ההלכה, אין מניעה, בימינו אנו, מה גם שהדבר לא יהיה בסתירה לדין האישי, לתת ביטוי לעיקרון השוויון, ולקבוע את האופן בו יבוצע אותו איזון שוויוני עליו מורים דיני הצדקה שבדין האישי, בכל הנוגע לחלוקת הנטל בחיובי אב ואם במזונות ילדיהם בגילאים 15-18, בהתאם למתווה הקבוע בסעיף 3א' לחוק לתיקון דיני משפחה מזונות, תשט"ו-1956 (להלן: "חוק המזונות"), הקובע:

3"א. מזונות קטין

(א) אביו ואמו של קטין חייבים במזונותיו.

(ב) בלי להתחשב בעובדה בידי מי מוחזק קטין יחולו המזונות על הוריו בשיעור יחסי להכנסותיהם מכל מקור שהוא".

בהקשר זה כבר נפסק, כי לצורך קביעת שיעור המזונות בו יחויב הורה לקטין לפי סעיף 3א' לחוק המזונות, על בית המשפט לדלות ולשקול שלושה נתונים שונים: צרכי הקטין; יחס ההכנסות הפנויות של כל אחד מההורים; יחס חלוקת הזמן בו מצוי הקטין אצל מי מהוריו לצורך בחינת מידת השתתפותו של כל אחד מההורים בהוצאות שנקבעו. ביצוע התחשיב בפסיקת מזונות לפי סעיף 3א' האמור יכול להיעשות בנקל לפי מודל - נוסחה מתמטית - שאומצה בפסיקת בתי המשפט המחוזיים (ראו ע"מ 1098/07 פלוני נ' אלמוני (31.8.08) בו הציע כב' השופט שנלר מודל בן שלושה שלבים לקביעת שיעור המזונות על פי סעיף 3א' זה (ראו גם יישום הנוסחה בעמ"ש 42513-09-14 א' ש' נ' י' ש', 4.1.15). ואולם, קביעה כאמור תיעשה בשינויים המחויבים ובהתאמה לדיני הצדקה בדין האישי שכן סעיף 3א' לחוק המזונות אינו חל על מי שיש לו דין אישי. כך למשל, כאשר יש לילד משלו אין חובה לספק לו את צרכיו מכוח דיני הצדקה, וזאת בניגוד לחיוב על פי חוק המזונות שם החיוב הינו אבסולוטי (סעיף 6 לחוק המזונות) גם כאשר יש לילד משלו (ראו פרופ' מנשה שאוה, הדין האישי בישראל, מהדורה רביעית, כרך ראשון, עמ' 252; ע"א 132/62 יחמילוב נ' מרמור, פד"י טז (4) 152).

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים

03 יולי 2016

עמ"ש 59072-02-15

עם זאת, ובאופן רגיל, כל עוד המשמורת אינה משותפת וזמני השהות אינם זהים (ראו הדברים בפרשת **פלונית**), יש להבחין בין הצרכים תלויי שהות לצרכים שאינם תלויי שהות. או אז, יחויב ההורה הלא משמורן בתוספת תשלום, על פי הנוסחה דלעיל, בתשלום חלק מהמזונות תלויי השהות (כמו מזון ומדור) כאשר בנוגע לצרכים שאינם תלויי שהות לא תהא משמעות לזמני השהות בחלוקת הנטל ושיעור הנשיאה בפועל בהוצאות אלה יהיה לפי יחס ההכנסות, תוך קביעת מי מההורים כאחראי לסיפוקם עבור הקטינים מקום שלא קיימת תקשורת הורית טובה ואמיתית (כמו במקרה שלפנינו) מה שעלול לפגוע בסיפוק צרכיהם של הקטינים (ראו והשוו פרשת **פלונית**). ראוי להדגיש כי גם כשהמשמורת משותפת וזמני השהות זהים, מקום שהתקשורת ההורית אינה טובה ולא מאפשרת מימוש מיטיב, בכל הנוגע לקטינים, של האחריות ההורית המשותפת, נכון יהיה לבחון, גם במקרה שכזה, קביעתו של הורה אחראי לסיפוקם של הצרכים שאינם תלויי שהות לקטינים ומתן הוראה להורה האחר לשלם את חלקו, לפי יחס ההכנסות, בצרכים אלה, בתשלום כסף להורה האחראי.

אמנם יהיו מי שיטענו כי יש בכך משום פגיעה באחריות ההורית המשותפת, ואולם, זו אינה אלא "שטר ששוברו בצדו" ומקום שזה לא מתאפשרת טובת הילדים גוברת ומצדיקה קביעה של הורה אחראי, כאמור.

7. במקרה שלפנינו

א. הכנסות ההורים -

משלא מצאתי לשנות מקביעותיו העובדתיות של בית משפט קמא בנושא זה ומשהחויב הוא על פי דיני הצדקה, הן להכרחי הן למעבר לכך, יש להעמיד יחס ההכנסות שנקבעו על ידי בית משפט קמא : האב : 10,000 ₪ בערכי נטו, האם 8,500 ₪ בערכי נטו, על 54% האב, 46% האם.

ב. צרכי הקטינים -

בסעיף 44 לכתב התביעה פורטו צרכי הקטינים כדלקמן :

רכיב/סכום	הסכום הנתבע ב- ₪ לבן	הסכום הנתבע ב- ₪ לבת
כלכלה ומזון	1,000	1,000
ביגוד והנעלה	300	300
היגיינה	50	50
ספרי לימוד וצרכי לימוד	50	50

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים

03 יולי 2016

עמ"ש 59072-02-15

תל"ן	112	113
ביטוח בריאות ותרופות	40	40
קופת חולים		
תרבות ובילויים	150	150
ימי הולדת	100	100
נופש	300	300
קייטנות	240	240
חוגים	180	180
סך הכל	2,522	2,523

מכאן הצרכים תלויי השהות הועמדו על 2,100 ₪ לשני הקטינים (כלכלה ומזון + היגיינה). בגדר צרכים אלה יש לקחת בחשבון גם את מדור הקטינים והחזקתו שעל פי הפסיקה עומד על 40% מכלל צרכים אלה. בענייננו המדור בו מתגוררים הקטינים עם האם הועמד (על ידי בית משפט קמא) על 5,500 ₪ והוצאות החזקה של 1,000 ₪ לחודש. מאחר שיש להעמיד את חלקם של הקטינים על 40% צרכיהם ברכיבים אלה יעמוד על 2,600 ₪. סך הצרכים שאינם תלויי שהות הועמדו על 600 ₪ (ביגוד והנעלה). בצרכים האחרים, כזכור, חויבו האב והאם ביחס של שני שלישי לאב ושליש לאם (ס' 46(ד) לפסק הדין).

ג. זמני השהות

כפי שקבע בית משפט קמא, במחזור של ארבעה שבועות 12 לילות אצל האב ו-16 לילות אצל האם : יחס של 42.8% אצל האב ו-57.2% אצל האם.

ד. ועתה לתחשיב –

בצרכים שאינם תלויי שהות – ומאחר שהאם היא המשמורנית יש להטיל על האב, לפי יחס ההכנסות, חיוב של 324 ₪. בצרכים שהם תלויי שהות העומדים על 4,700 ₪, לפי יחס ההכנסות האם אמורה לשאת ב-2,162 ₪. לפי זמני השהות היא נושאת $4700 \times 57.2\% = 2,688$ ₪. הפער הוא 526 ₪ אותו יצטרך האב לשלם לאם. הסכום הכולל שעל האב לשלם לאם יעמוד על $526 + 324 = 850$ ₪.

סכום זה מהווה את השתתפותו של האב במזונות ילדיו בגין הצרכים תלויי השהות לתקופה העודפת בה הם נמצאים אצל האם וכן בגין הצרכים שאינם תלויי שהות, בהתאם ליחס ההכנסות הפנויות. סכום זה, לפי יחס החלוקה שקבע בית משפט קמא היא 385 ₪ עבור המערער 1 וסך של 465 ₪ עבור המערערת 2. סכום זה נקבע בערכו ליום פסק דינו של בית משפט קמא ויעודכן בהתאם להוראות ההצמדה המפורטות בסעיף 46(ה) לפסק דינו של בית משפט קמא.

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים

03 יולי 2016

עמ"ש 59072-02-15

8. התוצאה אליה הגעתי הינה נגזרת מנסיבות המקרה שלפנינו – משמורת לאם; זמני שהות לא זהים; תקשורת הורית לא טובה שמחייבת קביעתו של 'הורה אחראי' לסיפוק הצרכים שאינם תלויי שהות. לא מן הנמנע, שבמקרה של משמורת משותפת מלאה עם זמני שהות זהים ותקשורת הורית טובה מחד ויכולת כלכלית זהה או דומה מנגד, החיוב במזונות הקטינים בגילאים 15-18 יוטל על כל אחד מההורים באופן ישיר. מסכים אני, בהקשר זה, עם גישתו של בית משפט קמא העולה בקנה אחד גם עם דבריו של בית המשפט המחוזי במחוז תל-אביב-יפו בעמ"ש 13-10-41769 הנ"ל, שניתן מאוחר יותר:

"הנה כי כן, בעת שעסקינן במשמורת משותפת, ככל שהשהות אצל כל אחד מההורים זהה לחלוטין, אזי רכיב השוני בזמני הטיפול בילדים כפי שבא לידי ביטוי בפסיקה הדנה ביישום סעיף 3א' לחוק המזונות אינו נצרך.

מנגד, השאלה המרכזית שיהיה מקום להידרש לה, הינה היכולות הכלכליות של כל אחד מההורים (בראייה רחבה, כפי שנקבע ב-בע"מ 3432/09 פלוני נ' פלונית [פורסם בנבו] (23.6.09)), ובעיקרון ההכנסות הפנויות של כל אחד מן ההורים, וכך היחס בין הכנסות אלו. לא למותר לציין, כי ניתן יהיה להידרש בבואנו לבחון שאלה זו לשאלת אופן יישום הרכיבים מדין צדקה של הורה זה או אחר ובהתחשב בצרכיו הוא, וכפי שמוצאים אנו בפסיקה, בעת שעסקינן בשאלת חיוב מדין צדקה.

מכאן, שככל שייקבע שלא קיים פער כלכלי בין ההורים, פער שיש מקום להתחשב בו, אזי לכאורה אין מקום שלא להורות כי ההורים שניהם יישאו באופן שווה בכל צרכי הילדים, ובאופן שלא יוטל חיוב של תשלום מהורה אחד למשנהו, אלא כהחזר חלקו בהוצאה זו או אחרת, ששולמה ע"י ההורה האחר. מכל מקום, בנסיבות שכאלו, לכאורה אין מקום לחייב מי מההורים לשאת במדור או הוצאות מדור לרבות מדין "אירוח", אלא שכל הורה יישא בהוצאות המדור והחזקתו הנדרשות עבור הילדים".

9. אשר לחיוב האם והאב בצרכים המיוחדים שפורטו בסעיף 46(ד) לפסק הדין – נוכח הגדלת סכום המזונות בו חויב האב, במסגרת פסק הדין החלקי, אין מקום, לטעמי, להתערב בקביעתו של בית משפט קמא בהקשר זה בכל הנוגע לחיוב עד גיל 15. שונים פני הדברים לתקופה שבין גילאי 15-18, תקופה בה החיוב על האב הינו אך בסך של 850 ₪. גם כאן מדובר בהוצאות שאינן תלויי שהות ולכאורה יש מקום לחייבו אף מעל למחצית לפי יחס ההכנסות שנקבע. עם זאת, בערעור עתרו המערערים להשתתף החיוב האמור בחלקים שווים ואיני רואה טעם מוצדק מדוע לדחות עתירה זו.

10. אשר לחיוב מעל גיל 18 – סבורני כי, בנסיבות המקרה שלפנינו, נכון יהיה להותיר את קביעת בית משפט קמא בהקשר זה על כנה.

11. בטרם אסיים – בית משפט קמא קבע את סכום המזונות, שהוגדל קמעה בפסק הדין החלקי בערעור, מבלי להפריד בין רכיבי הצריכה השונים. לא ראיתי מקום להחזיר את הדיון בשל כך להשלמה ונטלתי את המשימה על עצמי שכן כל הפרדה, כאמור, היתה מביאה לשינוי זניח בחיוב.

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים

03 יולי 2016

עמ"ש 59072-02-15

סוף דבר

12.1. הערעור מתקבל באופן חלקי.

2. מעבר למה שנקבע בפסק הדין החלקי מיום 23.6.2015 אני מציע לחבריי להורות כדלקמן:

א. במקום סעיף 46(ג) לפסק הדין יבוא:

"האב ישלם לידי האם למזונות הילדים ומדורים סך של 850 ₪ לחודש (465 ₪ עבור הבת וסך של 385 ₪ עבור הבן) וזאת החל מהגיע כל אחד מהם לגיל 15 ועד הגיעו לגיל 18 או עד סיימו את בית הספר התיכון, לפי המאוחר יותר".

ב. לסעיף 46(ד) יתווסף ס' 46(ד)(1):

"בהגיע כל ילד לגיל 15 ועד הגיעו לגיל 18 שנים או עד סיום לימודיו בבית הספר התיכון לפי המאוחר יותר יישאו ההורים בהוצאות המפורטות בס' 46(ה) בחלקים שונים".

3. משהערעור התקבל באופן חלקי – לא ייעשה צו הוצאות.

העירבון יוחזר לידי אם המערערים באמצעות בא כוח המערערים.

שאוּל שוּחַט, שופט

השופטת יהודית שבח:

משהצדדים הסכימו לתיקונו של פסק דינו של בית משפט קמא באשר למזונות הילדים עד גיל 15, והמחלוקת צומצמה לסוגיית מזונות הילדים מעל גיל 15, שהחיוב בהם הינו מדיני הצדקה, הרי נוכח צרכי הילדים, פערי ההשתכרות בין ההורים וזמני השהייה- מקובלת עלי התוצאה אלי הגיע חברי, השופט שוחט.

יהודית שבח, שופטת

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים

03 יולי 2016

עמ"ש 59072-02-15

סגן הנשיא יצחק ענבר:

אני מסכים.

יצחק ענבר, סגן נשיא

הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט שאול שוחט.

ניתן לפרסם פסק דין זה במתכונת בה נחתם, ללא שמות הצדדים או פרטים מזהים אחרים.

המזכירות תמציא העתק פסק הדין לצדדים.
ניתן היום, כ"ז סיוון תשע"ו, 03 יולי 2016, בהעדר הצדדים.

שאול שוחט, שופט

יהודית שבח, שופטת

יצחק ענבר, סג"נ
אב"ד